

September 2012

Natur og landbrug – en ny start!

Danmark: Et land med store udfordringer for natur og landbrug

Såvel landbruget som naturen i Danmark har brug for en ny start. Situationen i dag er uholdbar.

Der er for lidt natur, og kvaliteten forringes. Biodiversiteten er i tilbagegang på trods af politiske intentioner og vedtagelser om det modsatte. Der er et stykke vej endnu før Danmark fuldt ud lever op til de internationale aftaler om at stoppe tabet i biodiversitet.

Trods milliardinvesteringer i vandmiljøplaner gennem 25 år har vandmiljøet i fjorde og langs kyster ikke fået det væsentligt bedre.

Samtidig har Danmark en ambitiøs klimapolitik, der forudsætter, at landbruget forsat skal reducere udledningen af drivhusgasser og dermed levere et bidrag til indsatsen mod klimaforandringer.

Landbrugserhvervet er også under pres. Det skyldes ikke kun den aktuelle krise. Der er også tale om strukturelt betingede udfordringer. Dansk landbrug er blandt de mest forgældede i EU. Indtjeningen og forrentningen af egenkapitalen er generelt lav. Forspringet i produktivitet og konkurrenceevne er ved at blive indhentet af andre lande.

Samtidig mangler der investeringer i moderne produktionssystemer og udvikling i produktionen, og det er svært at finansiere det stigende kapitalbehov til køb af ejendomme og investeringer i produktionsanlæg. Det er derfor også sværere og sværere for landmænd at etablere sig, og de stadigt voksende bedrifter stiller større og større krav om alsidige ledelsesmæssige kompetencer. Det udfordrer dermed de nuværende ejerstrukturer og organisationsformer i landbruget.

Alt det fremgår af statusrapporten fra Natur- og Landbrugskommissionen. Hverken natur eller landbrug trives – begge parter fortjener en ny start.

Vi står ved en skillevej. Hvis den nuværende udvikling fortsætter, vil det medføre gradvis større afstand mellem natur- og miljøtilstanden og den ønskede udvikling. Der er risiko for en stadigt dybere konflikt mellem landbruget og resten af samfundet.

Der er derfor brug for en fælles ny vision for udviklingen af dansk landbrug og den danske natur, miljø og biodiversitet. Der kan og skal skabes en mere bæredygtig fremtid, hvor et konkurrence-dygtigt landbrugserhverv er med til at øge vækst og beskæftigelse, samtidig med at dansk natur får et markant løft, der sikres en god miljøtilstand, og der sker en reduktion af drivhusgasser.

Derfor er grøn omstilling og en mere intelligent natur- og miljøregulering i centrum for udviklingen i landbrugserhvervet. En udvikling, hvor sektoren kontinuerligt skaber konkurrencefordele ved at være på forkant og udnytte nye muligheder, og ved at blive bedre til at producere mere med mindre ressourceforbrug og mindre belastning af natur og miljø. Og hvor natur- og miljøreguleringen mere direkte understøtter en forbedring af natur og miljø frem for at begrænse produktionen.

Det kræver nytænkning og innovation. Det kræver nye virkemidler og ikke mindst mod til at gå nye veje baseret på et konstruktivt, intensivt og fordomsfrit samarbejde mellem alle interessenter.

Danmark har store muligheder

Selv om natur og landbrug ikke i dag er på en fælles kurs - og til trods for de divergerende opfattelser af, hvordan man sikrer balancen mellem landbrugsdrift og hensynet til natur, vandmiljø og klima - er der mulighed for at vende udviklingen.

Det er der flere grunde til.

Den internationale efterspørgsel efter fødevarer vokser betydeligt på grund af befolkningstilvækst og velstandsstigning. Den globale middelklasse er i stærk vækst, og den vil efterspørge flere kvalitetsfødevarer, som Danmark har gode forudsætninger for at levere. Det giver en lang række muligheder for den danske fødevareresektor, som allerede i dag er globalt orienteret og har gode eksportkompetencer.

Hertil kommer, at den globale ressourcekrise og de stigende priser på energi og fødevarer, sammen med behovet for at begrænse klimaforandringerne, vil betyde en stigende interesse for udnyttelsen af bioressourcer. Der må forventes stigende efterspørgsel på biomasse til energi og materialer. Ny avanceret teknologi kan også åbne nye døre for at nyttiggøre landbrugets restprodukter langt bedre. Gylle og halm kan udvikle sig fra affald til vigtige ressourcer. Og de nye teknologier kan ligeledes åbne nye muligheder for eksport af dansk viden og danske løsninger.

Samtidig har den danske fødevareresektor en international styrkeposition i kraft af god forskning og stærke traditioner for samarbejde indenfor sektoren. Vi er også i Danmark nået langt med at integrere miljøhensyn i landbrugsproduktionen, og vi har stor viden om og erfaring med at producere under hensyn til natur og miljø. Også det kan udnyttes positivt og udvikles yderligere i forhold til markedsføring og salg af danske produkter.

Endelig vil dansk landbrug sammenlignet med andre regioner i Europa nyde godt af, at klimaforandringerne skaber et mere gunstigt dansk klima med gode dyrkningsforhold og gode betingel-

ser for produktion af fødevarer og biomasse. Det giver mulighed for nye dyrkningsmetoder, der bl.a. kan medvirke til at øge produktionen af bæredygtig biomasse betydeligt.

Samlet set har dansk landbrug en række gode forudsætninger for at medvirke til at dække den stigende globale efterspørgsel efter fødevarer og biomasse og opnå merpriser på eksportmarkederne. Og vi har også mulighed for at eksportere viden, løsninger og teknologier, som kan understøtte andre landes produktion af bæredygtige fødevarer.

Visionen for dansk natur og landbrug

For Natur- og Landbrugskommissionen er der ikke tvivl om, at naturen i Danmark skal have mere plads og mere kvalitet. Og det danske vandmiljø skal have det bedre. Rene og naturrige søer, vandløb, fjorde og kystvande skal kendetegne Danmark.

Samtidigt skal dansk landbrug og fødevarerektoren i Danmark til stadighed være blandt verdens bedste til effektivt at udnytte efterspørgslen efter fødevarer, energi og materialer til at skabe udvikling, vækst, eksport og beskæftigelse. Det samme gælder eksport af viden og teknologier, som kan sætte andre lande i stand til at producere fødevarer og udvikle mere bæredygtige produktionsformer.

Fødevarereproduktionen skal være kendetegnet ved kvalitet og høj værdi. Vi skal både udvikle og forædle den eksisterende produktion, men også udvikle nye produkter og nicher skabt på et fundament af høj værdi, innovation og moderne teknologi. Vi skal udnytte de danske styrkepositioner indenfor økologi, fødevarer sikkerhed, sporbarhed og forsyningsikkerhed til øget eksport, men også se mulighederne i globale trends indenfor spisekvalitet, moderne gastronomi, sundhed og convenience.

Fremtidens landbrugssektor vil dermed også være mere differentieret, end vi kender i dag. Produkter fra store, standardiserede produktioner skal fortsat konkurrere internationalt indenfor samfundsmæssigt acceptable rammer for påvirkningen af natur, miljø og klima. Parallelt hermed skal vi understøtte, at eksisterende og nye aktører med høje kvalitetskrav, en bæredygtig profil og stor værditilvækst i produktions- og forædlingsprocessen kan udgøre et vækstlag, der er med til at fremtidssikre dansk landbrug og beskæftigelse, ikke mindst i landdistrikterne. Udviklingen er med andre ord ikke et enten-eller, men et både-og.

Fremtidens danske landbrug drives af udviklingsorienterede landmænd, som i endnu højere grad involverer sig i samfundets udfordringer. Danmark skal være et tydeligt og konkret eksempel på, at man kan udvikle nye produktionsformer og producere fødevarer og biomasse på bæredygtig vis med lav miljø- og klimabelastning og med ansvarlighed over for de globale miljøpåvirkninger, som denne produktion medfører. Vi skal til stadighed sætte nye standarder for landbrugsproduktion med minimal påvirkning af natur, miljø og klima. Fremtidens landmænd arbejder derfor også systematisk og integreret med biodiversitet, landskabs- og naturpleje, og understøtter produktion af vedvarende energi.

Det vil også skabe muligheder for eksport og nye arbejdspladser inden for den agroindustrielle sektor i form af f.eks. biogas, bioraffinering, enzymer, staldsystemer, landbrugsmaskiner og mil-

jøteknologi. Også dette forudsætter en økonomisk stærk og levedygtig primær landbrugssektor. En sektor med fuld fokus på ressourceoptimering, recirkulering og at producere mere med mindre.

En ny, intelligent regulering af landbruget er en forudsætning. Vi skal være langt bedre til at følge natur-, miljø- og klimamål direkte frem for at sætte begrænsninger for produktionen. Og der er brug for bedre planlægning for og skarpere prioritering blandt de virkemidler, der skal understøtte væksten i landbruget, og som skal sikre en forbedret natur- og miljøbeskyttelse og et landbrug, som bidrager til at begrænse udslippet af drivhusgasser.

Den nye vej kræver nye samarbejdsformer og en ny og konstruktiv dialog mellem alle parter.

Vejen frem for Danmark – 7 pejlemærker

Til realisering af visionen for dansk natur og landbrug vil syv pejlemærker være indikationer på, om vi er på sporet. Pejlemærkerne sætter samtidigt rammerne for Natur- og Landbrugskommissionens videre arbejde. Pejlemærkerne er:

1) Moderne og intelligent natur- og miljøregulering

- Den eksisterende regulering skaber for mange barrierer ved at være baseret på produktionsbegrænsninger.
- Samtidig er reguleringen kompleks og uigennemskuelig for den enkelte landmand, der oplever reguleringen som en spændetrøje uden frihedsgrader og fleksibilitet til at finde egne løsninger, der lever op til de krav, som skal opfyldes.
- **Der skal udvikles en regulering som i højere grad baseres på friere rammer for tilrettelæggelse af produktionen med fokus på krav til emissioner, udledninger og øvrige påvirkninger af omgivelserne.**
- **Der skal udvikles en mere målrettet og differentieret regulering, som bygger på størst mulig fleksibilitet lokalt og hos den enkelte lodsejer og landmand til at finde løsninger, der lever op til nuværende og fremtidige natur-, miljø- og klimamål.**
- **Der skal på samme måde tænkes i helheder i produktionen af husdyr. Der er behov for at nyttiggøre husdyrgødningen bedre af hensyn til natur, miljø, klima og erhverv.**
- **Der skal, på tværs af natur-, miljø- og erhvervsreguleringen, sikres en bedre sammenhæng, således at den samlede regulering fremstår mere entydig, enkel og ubureaukratisk, og dermed også mere omkostningseffektiv.**

2) Plads til naturen

- Naturen har det for dårligt. Mange naturarealer er ved at gro til og får ikke den nødvendige pleje. Mange naturområder er også blevet drænet og afvandet, så de i dag er for tørre. Vigtige levesteder for en lang række dyr og planter er i fare for at forsvinde.

- **Der skal** skabes mere natur, så vi får flere, større naturområder og mere sammenhængende natur.
- **Der skal** ske en bedre pleje og beskyttelse af den natur, vi allerede har, både i skovene og i det åbne land. Og vi skal skabe grundlag for mere naturhensyn i landbrugsdriften, sikre de resterende levesteder for sårbare arter og genoprette ødelagte naturområder.

3) Miljø og klima

- Landbruget har reduceret udledningen af næringsstoffer, ammoniak og drivhusgasser, men er fortsat kilde til en væsentlig miljøpåvirkning og udledning af drivhusgasser. En påvirkning der skal reduceres yderligere, både af hensyn til vandmiljøet, naturen og klimaet.
- **Der skal** skabes yderligere incitamenter til begrænsning af de centrale udledninger fra landbruget.
- **Der skal** udvikles nye, alternative måder til bl.a. at sikre et bedre vandmiljø.

4) Ny integreret planlægning og forvaltning

- Der er i dag for meget top-down regulering. Der er ikke tilstrækkeligt med incitamenter til at udvikle lokale løsninger i et samarbejde mellem lodsejere, arealforvaltere, organisationer, konsulenter og myndigheder. Og planlægningen og prioriteringen af de mange virkemidler, som er i spil i det åbne land, er for usammenhængende og ikke helhedsorienteret nok.
- **Der skal** skabes et bedre rum for planlægning og lokalisering af virkemidler i det danske landskab, der baserer sig på helhedstænkning, og som udnytter synergieffekter bedre.

5) Teknologiuudvikling

- Behovet for teknologiuudvikling i landbrugets primærsektor er bredspektret. Det gælder både i forhold til at udvikle effektive, men også natur-, miljø- og klimavenlige, produktionsmetoder, forædling og produktivitetsfremme samt udvikling indenfor anvendelse af biomasse.
- Miljøteknologier i landbrugsproduktionen er generelt for omkostningstunge, og det er for vanskeligt for den enkelte landmand at finde de mest optimale og anvendelige løsninger.
- Der er ikke tilgængelig teknologi på markedet, som tilstrækkeligt præcist egner sig til at måle de konkrete emissioner fra den enkelte landbrugsproduktion.
- **Der skal** sikres tilstrækkelig og målrettet udvikling af ny teknologi, der understøtter øget produktivitet og omkostningseffektivitet samt begrænser landbrugets påvirkninger af natur, miljø og klima.
- **Der skal** stilles krav til reduktion af landbrugets emissioner, på en måde der understøtter en fortsat udvikling af miljøteknologier, herunder også teknologi til måling af den enkelte landbrugs udledninger til omgivelserne.

6) Professionalisering og differentiering

- Strukturen i landbruget er ikke fremtidssikret til bl.a. en mere differentieret udvikling i erhvervet. Strukturen hæmmer også mulighederne for at sikre tilstrækkeligt kapitalgrundlag, for at imødekomme investeringsbehov og for at inddrage professionel virksomhedsledelse og specialiserede kompetencer.
- Det er ofte vanskeligt for mindre producenter at have tilstrækkeligt med ressourcer og mulighed for at udvikle og afsætte mere nicheprægede, lokale produktioner.
- **Der skal skabes et bedre grundlag for nye organisationsformer, øgede investeringer og styrkelse af kompetencerne i landbruget.**
- **Der skal sættes på at understøtte udvikling og afsætning af specialiserede landbrugsprodukter af høj værdi.**

7) Innovation og forskning

- Dansk forskning i landbrug, miljø og natur står på mange områder stærkt internationalt, både indenfor den konventionelle og den økologiske landbrugs- og fødevarerforskning. For at udvikle denne styrkeposition yderligere er der brug for markante nybrud, både indenfor grundforskning og fødevarer-, miljø- og klima- samt bioenergirelateret forskning. Der mangler en mere entydig kobling til et fremtidigt mere ressourceeffektivt landbrug, som leverer samfundsgoder og bidrager til at løse klimaudfordringen, samtidig med at centrale markedspositioner fastholdes og udbygges.
- Dansk forskning og uddannelse er også kendetegnet ved en stærk tradition for tværfaglighed og løsningsorienterede indfaldsvinkler. På trods af dette er der behov for at opruste omkring tværfagligheden, især mellem naturvidenskaber, ingeniørvidenskaber og samfundsvidenskaberne.
- Indenfor miljøteknologien er det en særlig udfordring at sikre et tilstrækkelig godt og langsigtet samarbejde mellem forskning og innovation, primært fordi virksomhederne på dette område ofte er små og med stærkt varierende markedsudsigter.
- **Der skal ske en forøget indsats for at fremme nybrud i forskningen, interdisciplinært samarbejde, radikal innovation og sammenhæng i innovationskæden samt mulighederne for at tiltrække europæiske forsknings- og innovationsmidler. Formålet er at styrke udviklingen af et mere ressourceeffektivt og bæredygtigt landbrug, en forbedret naturforvaltning og en mere innovativ fødevarerproduktion og -eksport.**
- **Der skal være et styrket samspil mellem forskning, uddannelse og innovation på jordbrugs-, miljø- og naturområdet, så eksisterende viden og nybrud i forskningen bedre omsættes og formidles til praksis samt integreres i uddannelserne.**